

УДК 659.125.007

Ганна ПОЛЕТАЄВА,

кандидат технічних наук,
доцент кафедри дизайну

Херсонського національного технічного університету

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ АНІМАЦІЇ

Полетаєва Г. Історичні аспекти розвитку української анімації.

У даній статті розглянуті історичні етапи розвитку української анімації. Проаналізовано мультфільми окремо режисерів і окремо кіностудій. Показано, як образ персонажів змінювався протягом історичних подій. На основі вивчення встановлено які особливості змісту мультфільму змінювалися в залежності від напрямку чільної системи. У статті акцентовано увагу на міжнародне визнання багатьох українських авторів анімаційних фільмів. На основі проведеного дослідження автором виявлено проблема занепаду української анімації як виду мистецтва. У той же час підкреслюються досягнення мультиплікаторів на сучасному медіа-ринку.

Ключові слова: анімація, мультфільм, режисер, українська анімація, стрічка, персонаж.

Poletayeva A. Historical aspects of development of Ukrainian animation.

This article examines the historical stages of development of Ukrainian animation. Analyzed separately cartoons directors and separate studios. It is shown how the image of the characters changed over historical events. On the basis of established what features cartoon content varied depending on the direction of the dominant system. The article also focused on the international recognition of many Ukrainian authors of animated films. On the basis of the research the author has the problem of decline Ukrainian animation as an art form. At the same time highlights the achievements of the multipliers on the modern media market.

Key words: animation, cartoon, director, Ukrainian animation, tape, character.

Полетаєва А. Исторические аспекты развития украинской анимации.

В данной статье рассмотрены исторические этапы развития украинской анимации. Проанализированы мультфильмы отдельно режиссеров и отдельно киностудий. Показано, как образ персонажей изменялся на протяжении исторических событий. На основе изучения установлено какие особенности содержания мультфильма изменялись в зависимости от направления главенствующей системы. В статье акцентировано внимание на международное признание многих украинских авторов анимационных фильмов. На основе проведенного исследования автором выявлена проблема упадка украинской анимации как вида искусства. В то же время подчеркиваются достижения мультипликаторов на современном медиа-рынке.

Ключевые слова: анимация, мультфильм, режиссер, украинская анимация, лента, персонаж.

Початком української анімації можна вважати 1927 р., коли були зняті «Казка про солом'яного бичка» (Одеська кіностудія) (рис.1). Історичні події 30-х років знищили цю галузь мистецтва [1]. Тому тільки з 1959 року на Київській кіностудії було випущено лише кілька десятків мультфільмів, серед яких «Заборонений папуга», «Тук-Тук і його товариш Жук» та інші. Частіше основною ідеєю мультфільмів становили науково-популярні і навчальні фільми про хімічні і фізичні процеси.

Своєму відродженню українська анімація завдячує художнику і режисеру І. Лазарчукану «Київнаукфільм», який об'єднав аматорів цього ремесла для створення нових стрічок [2]. Одними з найяскравіших стали «Пригоди Перця» (1960 рік) – про захисника природи від браконьєрів; «Микита Кожум'яка» (1965 рік) режисера Ніни Василенко, але всесоюзна популярність колектив отримав після роботи над мультфільмом «Ведмедик і той, хто в річці живе» (1966 р.),

нагороджений першим призом (рис. 2) на фестивалі дитячих та юнацьких фільмів у м. Готвальд «Золотий черевичок», Чехословаччина (нині Злін, Чехія).

Рис. 1. «Казка про солом'яного бичка», 1927 р., режисер О. Ходатаєва і Л. Аристов.

Рис. 2. «Ведмедик і той, хто в річці живе», 1966 р., режисер А. Грачова

Ще одною найцікавішою персоною в української анімації стає режисер Володимир Дахно, знявши перший мультфільм з серії «Як козаки ...» (рис. 3). Мультфільм про трьох бравих козаків Запорізької Січі, які подорожують по всій Європі крізь століття. Серії набувають різні акценти, але не змінюють основної ідеї.

Мультфільм, що отримав нагороду в м. Загреб, Хорватія, за оригінальність з'єднання народної музики на Міжнародному фестивалі анімаційних фільмів, а також у Нью-Йорку – диплом за третє місце, – це стрічка «Як жінки чоловіків продавали» (1972 р.), знята за

мотивами жартівливій народної пісні. Згідно сюжету жінки намагаються позбутися своїх обридливих чоловіків на ринку. Стара мати продає сина-холостяка, а потім купує собі чоловіка-старого. Ледар і п'яниця залишаються незатребуваними і кинуті біля непроданих горщиків. Майже слідом вийшов мультфільм «Як чоловіки дружин провчили», знятий також за мотивами жартівливій української пісні. Вся дія мультфільму нібито відбувається на українському рушнику з використанням народної вишивки [3, 5].

Рис. 3. Мультфільм «Як козаки...», 1967-1995 роки, режисер В. Дахно

До історичних подій у розвитку української анімації можна віднести значні стрічки Радянського Союзу, де автори були частиною України [4]. Це новела «Людина і слово» (1973 р.) створена для дітей старшого віку, мультсеріал «Пригоди капітана Врунгеля», міні-мультсеріал «Доктор Айболить» (7 серій), інтерпретована екранізація роману Роберта Стівенсона «Острів скарбів» (рис. 4).

Ще одна видатна українська фігура в анімації є режисер і мультиплікатор Олександр Татарський. У 1981 р. він створив заставку програми «На добраніч, малята», яку впізнають покоління радянських громадян, і в цьому ж році – «Пластилінову ворону». Примітно, що цей мультфільм хотіли заборонити цензори як «ідеологічно безідейний», але його врятував кінорежисер Ельдар Рязанов, що показав його по ТБ всупереч підготовленої заборони [5]. Мультфільм розділений на три частини, що йдуть одна за одною, не пов'язані змістом

(крім одного персонажа – бабусі з пристосуванням для вибивання пилу з килима), але найвідоміша – третя, іменується «А может, а может...». У 1983 році СРСР побачив ще одну «пластилінову геніальність» киянина – мультфільм «Падав торішній сніг».

Рис. 4. Мультфільми 70-80 років

Найвидатна людина минулого української мультиплікації – ім'я головного режисера «Союзмультфільму» Олександри Сніжко-Блоцької. Їй належать відомі «Легенди і міфи Стародавньої Греції» (5 мультфільмів про Персея, аргонавтів, Прометея та інших). Крім того, харків'янка стала режисером таких стрічок, як: «Рікі-Тікі-Таві», «Кіт, який гуляв сам по собі» (за Редьярдом Кіплінгом), «Коник-Горбоконики», «Гуси-лебеді» та низки інших робіт, на яких вирросло не одне покоління. Ще однією українкою, яка внесла ще питому вагу в радянську мультиплікацію, стала киянка Наталія Гузева – автор сценарію двосерійного мультфільму «Капітошка» (1980 і 1989 рр.).

Цікаво, що одна з найвідоміших екранізацій книги Льюїса Керролла «Аліса в країні чудес» також знята у Києві, як її продовження – «Аліса в Задзеркаллі». Робота режисера Єфрема Пружанського відразу ж стала культовою. Люди досі не втомлюються цитувати Алісу, Чеширського kota, королів та інших персонажів, чиї мови, на перший погляд, здаються нескінченно абсурдними.

Корифеями української анімації вважаються київські студії «Борисфен-С» і «Україмафільм». Певну популярність здобув «Новаторфільм», Одеська студія мультиплікації, «Фарс», RunningPictures, MarcusStudio, ToonBuster, ArtProduction, AntistaticPictures, Animatix 4D, + energetic-, MokaStudio – студій, що спеціалізуються на продукції для наймолодшого глядача.

Перший український повнометражний мультфільм був народжений 10 учнями луганської школи мультиплікації «Фантазери» (наймолодшому на момент зйомок було 11 років). Стрічка «Наші», намальована хлопцями в 2012 році, розповідає про життя і боротьбу «Молодої гвардії», якої в 2012 виповнилося 70 років.

Цікавою роботою і сміливим експериментом для пострадянської анімації став «мультсеріал для дорослих» «Казкова Русь», виконаний за допомогою комп'ютерної графіки. У ньому актори озвучують «осіб, схожих на українських політиків», що висміюють злободенні теми і подвійні стандарти в обстановці казкової держави.

2013 р. радянський мультфільм «Коровай» був адаптований для незрячих дітей. Він став першим українським мультфільмом такого роду і був показаний у Львові. Народна артистка України Олександра Бонковська озвучила його за допомогою тифлокоментаря (тифлокоментування) – способу супроводу відеоряду, відмінного від субтитрів або аудіокниги. Складність роботи полягала в тому, що артистці довелося так вибудувати текст, щоб його могли зрозуміти навіть ті діти, які ніколи нічого не бачили, і могли б зрозуміти, про що йде мова. Але, як показав експеримент, діти різного віку поставилися до нього з однаковим захопленням. Роботу вирішили продовжити, допомагати творчому колективу (до нього також входять аспірат

Львівської політехніки Андрій Демчук та звукорежисер Євген Шманенко) буде студія «Українафільм». Цікаво, що це третя повернення казки «Сонячний коровай». Перший мультфільм був знятий в 1951 р, а другий – в 1981 р. на кіностудії «Київнаукфільм».

2012 р. почалися зйомки першого державного тривимірного анімаційного проекту, який носить назву «Хто боїться дядечка Бабая» Давида Черкаського. Мультфільм-казка показує в нових фарбах найстрашнішого монстра української дитини Бабая.

Рис. 5. Сучасні українські мультфільми: «Хто боїться дядечка Бабая», «Буба»

На звання першого недержавного національного 3D-мультфільму претендує мультсеріал «Буба». Оригінальний герой (забавний пухнастий інопланетянин, бажаючи пізнати новий світ – Землю, а від того що потрапляє в комічні ситуації через нерозуміння місцевих звичаїв) вже здобув ряд шанувальників (рис.5). «Буба» – перший український мультфільм, опинившись на сайті Kickstarter (всесвітньовідомий сайт, який займається збором пожертвувань для реалізації виробничих, творчих і наукових

проектів). Третім за звання «першого» бореться «Микита Кожум'яка» – повнометражна казка про пригоди сина відомого богатира.

Серйозним досягненням у сучасної анімації України стало визнання мультсеріалу «Народна мудрість» – перше місце в номінації «Кращий мультиплікаційний короткометражний фільм» на Універсальному полікультурному фестивалі кіно в Лос-Анджелесі в 2013 році. Режисерами виступили Степан Коваль та Володимир Задорожний. Серця глядачів завоювало те, як за допомогою приказок і прислів'їв протягом 50 серій зображується український побут.

Якщо в період з 1991 по 2000 рік мультфільми практично не знімалися, то з 2000 року почав відчуватися підйом вітчизняної мультиплікації. Підрастаючі українці змогли познайомитися з такими стрічками, як «Йшов трамвай №9» (2002 рік – ряд нагород на міжнародних фестивалях у Німеччині, Польщі та ряді інших країн, в т.ч. в Японії), Next (в 2003 році визнаний кращим мультиків в Австрії, Польщі та Латвії). У 2005 році кращими на Міжнародних фестивалях в різних номінаціях були визнані відразу три мультфільму – «Блукаючи поміж», «Засипає сніг дороги» і «П'єса для трьох акторів».

ЛІТЕРАТУРА

1. История украинской анимации – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukraine.ui.ua>.
2. Украинская анимация: прощай детство, или панацея от Тома Дигара – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://mediananny.com>.
3. Украинская анимация – вернется ли былая слава? – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://film.ua>.
4. История украинского кино – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrkino.ru/>
5. История мультипликации или “конвейер ценностей” – [Електроний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda-tv.ru/>.

Надійшла до редакції 1.12.2015